

Broj: 02-05-13600-25/13
Sarajevo, 16.05.2013. godine

Na osnovu čl. 22. i 24. stav 4. Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 24/03 - Prečišćeni tekst), Vlada Kantona Sarajevo, na **22.** sjednici održanoj 16.05.2013. godine, donijela je sljedeći

ZAKLJUČAK

1. Utvrđuje se Prijedlog odluke o davanju saglasnosti za promjenu naziva Javne ustanove Centar za vaspitanje, obrazovanje, radno osposobljavanje i zapošljavanje mentalno retardirane djece, djece oboljele od autizma i cerebralne paralize „Vladimir Nazor“.
2. Predlaže se Skupštini Kantona Sarajevo da, u skladu sa Poslovníkom Skupštine Kantona Sarajevo, donese odluku iz tačke 1. ovog Zaključka.

P R E M I J E R

Suad Zeljković

Dostaviti:

1. Predsjedavajuća Skupštine Kantona Sarajevo
2. Skupština Kantona Sarajevo
3. Premijer Kantona Sarajevo
4. Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade
5. JU Centar za vaspitanje, obrazovanje, radno osposobljavanje i zapošljavanje mentalno retardirane djece, djece oboljele od autizma i cerebralne paralize „Vladimir Nazor“ (putem Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade)
6. Evidencija
7. A r h i v a

web: <http://vlada.ks.gov.ba>
e-mail: vlada@vlada.ks.gov.ba
Tel: + 387 (0) 33 562-068, 562-070
Fax: + 387 (0) 33 562-211
Sarajevo, Reisa Džemaludina Čauševića 1

Na osnovu člana 18. stav (1) tačka b) Ustava Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", br. 1/96, 2/96-Ispravka, 3/96-Ispravka, 16/97 (Amandmani I-XIII), 14/00 (Amandmani XIV-XV) i 4/01, 28/04 i 5/13), člana 21. i 22. Zakona o ustanovama („Službeni list R BiH“, broj: 6/92, 8/93 i 13/94) i člana 23. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 10/04, 21/06, 26/08, 31/11 i 15/13), Skupština Kantona Sarajevo, na sjednici održanoj _____ 2013. godine, donijela je

O D L U K U

o davanju saglasnosti Školskom odboru Javne ustanove Centar za vaspitanje, obrazovanje, radno osposobljavanje i zapošljavanje mentalno retardirane djece, djece obojele od autizma i cerebralne paralize „Vladimir Nazor“

I

Daje se saglasnost Školskom odboru Javne ustanove Centar za vaspitanje, obrazovanje, radno osposobljavanje i zapošljavanje mentalno retardirane djece, djece oboljele od autizma i cerebralne paralize „Vladimir Nazor“, za promjenu naziva, u naziv: CENTAR ZA ODGOJ, OBRAZOVANJE I REHABILITACIJU „VLADIMIR NAZOR“.

II

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja, primjenjivat će se od školske 2013./2014. godine, a objavit će se u „Službenim novinama Kantona Sarajevo“.

Broj: _____
Sarajevo, _____ 2013. godine

**Predsjedavajuća
Skupštine Kantona Sarajevo**

Mirjana Malić

OBRAZLOŽENJE

Pravni osnov:

1. Član 18. stav 1. tačka b) Ustava Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", br. 1/96, 2/96-Ispravka, 3/96-Ispravka, 16/97 (Amandmani I-XIII), 14/00 (Amandmani XIV-XV) i 4/01, 28/04 i 5/13),
2. Član 21. i 22. Zakona o ustanovama („Službeni list R BiH“, broj: 6/92, 8/93 i 13/94) i
3. Član 23. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 10/04, 21/06, 26/08, 31/11 i 15/13).

Razlozi donošenja:

Školski odbor Javne ustanove Centar za vaspitanjem, obrazovanje, radno osposobljavanje i zapošljavanje mentalno retardirane djece, djece oboljele od autizma i cerebralne paralize Vladimir Nazor“ uputio je inicijativu Ministarstvu za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo za promjenu naziva, u naziv: Javna ustanova Centar za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju „Vladimir Nazor“.

Razlozi pokretanja ove inicijative su sadržani u Elaboratu, koji je predmetna ustanova dostavila, a koji je Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade prihvatilo.

Naime, prijedlog izmjene naziva Centar je temeljen na sveobuhvatnom promišljanju sistema odgoja, obrazovanja i rehabilitacije, a u raspravi su učestvovali stručnjaci, naučnici, kao i socijalni i drugi partneri Centra.

U skladu sa članom 22. Zakona o ustanovama, naziv ustanove upućuje na djelatnost i sjedište ustanove.

Polazište za utvrđivanje predloženog naziva je sadržaj i djelatnost Centra koji trebaju doprinijeti razvoju kvalitetnijeg i učinkovitijeg obrazovanja korisnika, a radi podizanja kvaliteta života učenjem, kao i razvojem stručnih kompetencija nastavnika i ključnih kompetencija roditelja učenika.

Posebno uzimajući u obzir zakonsku mogućnost obrazovanja učenika u redovnim školama putem inkluzije, novi naziv Centra će doprinijeti približavanju Centra roditeljima i djeci, jer će njime biti obuhvaćene aktivnosti koje su vezane uz mogućnosti dijagnosticiranja, kategorizacije i dodatne rehabilitacije učenika koji pohađaju redovne škole.

Centar je ustanova koja odgaja, educira i rehabilitira učenike sa teškoćama u intelektualnom razvoju i učenju, u okviru kojeg djeluje deset odjela i to:

1. Odjel za opservaciju i dijagnostiku (otkrivanje jačih strana djeteta koje predstavljaju osnov za individualno prilagođene programe i individualiziran pristup djetetu)
2. Odjel za dnevne aktivnosti djece predškolskog uzrasta (rani, srednji i stariji predškolski uzrast)
3. Odjel za odgoj i obrazovanje djece sa lakim intelektualnim teškoćama (školski program)
4. Odjel za edukaciju i rehabilitaciju djece sa umjerenim i težim intelektualnim teškoćama (model Christine Witcutt)
5. Odjel za okupacioni i organizirani radionički rad (radionice za djecu starijeg osnovnoškolskog uzrasta)
6. Odjel za stručnu podršku u kući (edukacija i rehabilitacija u kući-vrlo zahtjevne teškoće)
7. Odjel za podršku inkluzivnom obrazovanju (mobilni interdisciplinarni i multidisciplinarni timovi)
8. Odjel za podršku djeci sa govornim teškoćama
9. Odjel za senzornu integraciju i
10. Odjel za dokumentaciju i edukativnu inovaciju.

Imajući u vidu navedeno, te činjenicu da je Bosna i Hercegovina država potpisnica UN Konvencije o pravima djeteta i UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, smatramo da postojeći naziv ne odgovara stvarnom stanju, u smislu organizacije i djelatnosti koje Centar obavlja, te sadrži izraze koji se, u pedagoškoj teoriji i praksi, ne koristi dugi niz godina zbog činjenice da su u suprotnosti sa pravima djece na zaštitu dostojanstva ličnosti.

Potrebna finansijska sredstva:

Za realizaciju ove odluke potrebna finansijska sredstva odnose se na upis promjena u sudski registar, koje u konkretnoj situaciji smatramo opravdanim.

Prilozi:

1. Odluka Školskog odbora
2. Elaborat o promjeni naziva ustanove
3. Izvod iz Zakona o ustanovama
4. Izvod iz Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju

Broj: 01-1140/12

Datum: 27.09.2012.godine

Na osnovu člana 90. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju, člana 18. Izmjena i dopuna Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju (Službene novine Kantona Sarajevo br.10/04 i Službene novine Kantona Sarajevo broj 31/11) i člana 86. Pravila Centra «Vladimir Nazor» Sarajevo, Školski odbor na sjednici održanoj dana 27.09.2012.godine. donosi:

ODLUKU

I

O promjeni naziva JU Centra za vaspitanje obrazovanje i radno osposobljavanje i zapošljavanje mentalno retardirane djece, djece oboljele od autizma i cerebralne paralize „Vladimir Nazor“ Sarajevo.

II

Na sjednici Školskog odbora koja je održana 27.09.2012.godine usvojen je prijedlog promjene naziva Centra koji glasi: **Centar za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju „Vladimir Nazor“ Sarajevo.**

III

O sprovođenju ove odluke staraće se direktor Centra i Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade. Aktivnosti provesti u što kraćem roku kakao bi se izvršile sve ostale pripreme kod promjena na sudu.

IV

Ova odluka stupa na snagu danom usvajanja.

Dostavljeno:

1. Ministarstvu za obrazovanje, nauku i mlade
2. Školskom odboru
3. a/a

priloga 16.04.13

CENTAR ZA VASPITANJE, OBRAZOVANJE, RADNO OSPOSOBLJAVANJE
I ZAPOSŁJAVANJE MENTALNO RETARDIRANE DJECE, DJECE OBOLJELE
OD AUTIZMA I CEREBRALNE PARALIZE

"VLADIMIR NAZOR"

SARAJEVO, Ul. Azize Šaćirbegović br.80

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SARAJEVO

Tel. direktor: (00387) 33 641 354; sekretar: (00387) 33 650 196

Broj: 01-359/13.

Datum: 15.04.2013.

Elaborat

o promjeni naziva ustanove

SADRŽAJ

<i>Predgovor</i>	3
<i>I Uvod</i>	4
<i>II Osnovna djelatnost Centra</i>	6
<i>II Projekti Centra "Vladimir Nazor"</i>	12
<i>IV Strategija razvoja specijalnog obrazovanja</i>	15
<i>V Misija i vizija ustanove</i>	18
<i>VI Strategija razvoja Centra "Vladimir Nazor" Sarajevo</i>	20
<i>VII Razlozi za izmjenu naziva ustanove</i>	21
<i>VIII Prijedlog za usvajanje izmjene naziva ustanove</i>	21
<i>XV Zaključak</i>	22

PREDGOVOR

Stoljeće znanja u koje smo zakoračili, procesi globalizacije, nova znanstvena otkrića, nove tehnologije i oblici komunikacija, vrijeme isprepletenih, raznovrsnih i promjenjivih vrijednosti, imaju utjecaj i na sistem odgoja i obrazovanja.

Prateći pravce razvoja sistema odgoja i obrazovanja u Europi i svijetu, i Bosna i Hercegovina prepoznaje potrebu preobrazbe svoga školskog sistema prema novim zahtjevima vremena.

Posljednjih godina se sve više govori i radi na promjenama i usavršavanju rada u obrazovanju. U okviru reforme obrazovnog sistema u BiH većina škola je uključena u različite projekte koji su imali za cilj osavremenjavanje odgojno-obrazovnog procesa.

Kako uvesti i održati savremene tendencije u odgoju, obrazovanju i rehabilitaciji djece i omladine sa posebnim obrazovnim potrebama, kako da doprinesemo temeljnim promjenama u školama i šta moramo uraditi da bi one trajale, pitanja su koja godinama pokušavamo riješiti.

Dokument Elaborat o promjeni naziva ustanove Centar za vaspitanje, obrazovanje, radno osposobljavanje i zapošljavanje mentalno retardirane djece, djece oboljele od autizma i cerebralne paralize "Vladimir Nazor" Sarajevo strateški je razvojni dokument koji je temeljen na sveobuhvatnom promišljanju sistema odgoja, obrazovanja i rehabilitacije te raspravljan s brojnim stručnjacima, znanstvenicima, socijalnim i drugim partnerima tokom posljednjih godina.

Kao posebnu vrijednost dokumenta ističemo njegovu otvorenost prema poboljšanjima tokom procesa njegove primjene.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine 2008. godine usvojilo je Strateške pravce razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini sa planom implementiranja 2008.-2015.

Ovaj dokument daje glavne pravce razvoja te se oslanja na dosadašnja postignuća u obrazovnoj reformi utemeljenoj Srednjoročnom razvojnom strategijom Bosne i Hercegovine, te usvojenim dokumentima strateškog razvoja pojedinih područja obrazovanja, i drugim relevantnim dokumentima i materijalima koji se tiču razvoja obrazovanja na nivou entiteta, kantona i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Dokument se temelji i na globalnom pristupu obrazovanju definiranom u Milenijskoj deklaraciji UN-a (MDGs) i ciljevima Evropske unije u pogledu poboljšanja kvaliteta i efikasnosti obrazovanja i obuke, njihove dostupnosti i prohodnosti unutar zajedničkog evropskog prostora.

Sastavni dio ovog dokumenta je plan implementiranja kratkoročnih (2008), srednjoročnih (2009-2010) i dugoročnih ciljeva (2011-2015).

U skladu s tim izrađen je Elaborat o promjeni naziva Centra „Vladimir Nazor“ Sarajeva.

Ovaj dokument, također, predstavlja polazište i za razvoj strategija u područjima obrazovanja djece sa posebnim obrazovnim potrebama u kojima one još nisu razvijene.

Cilj je ovog dokumenta, osim izmjene postojećeg naziva ustanove, usmjeravanje cjelokupne politike na unaprjeđivanje odgoja i obrazovanja djece sa posebnim obrazovnim potrebama kao sistema koji povezuje zakonske, kadrovske, materijalne, znanstvene i stručne pretpostavke. Polazište je utvrđivanje sadržaja i djelatnosti koje trebaju doprinjeti razvoju kvalitetnijeg, prilagodljivijeg i učinkovitijeg sistema obrazovanja radi podizanja kvaliteta učenja i života učenika te razvoj stručnih kompetencija nastavnika te ključnih kompetencija roditelja učenika.

Nabrojene i ostale djelatnosti trebale bi podići kvalitet sistema odgoja i obrazovanja te njegovu primjenu u radu Centra, učiniti ga dostupnim svoj djeci sa teškoćama u razvoju i učenju, te unaprijediti trajno profesionalno usavršavanje edukacijskih rehabilitatora te ostalih stručnjaka u radu sa djecom sa posebnim obrazovnim potrebama.

Primjena Plana razvoja ostvariti će se u sklopu sistema finansiranja budžeta Kantona Sarajevo, sredstava na osnovu odobrenih projekata, donacija te iz drugih izvora. U tome je pogledu od iznimne važnosti spremnost Kantona povećati izdvajanje sredstava za odgoj i obrazovanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama kako bismo se približili europskim standardima te istrajali na principu "Edukacija za svu djecu sa posebnim obrazovnim potrebama".

I UVOD

Osnovni podaci o Centru:

- *1968 godine je otvoren kao specijalna osnovna škola za djecu sa lakom mentalnom retardacijom.*
- *1984. godine izrađen je elaborat o transformaciji u Centar "Vladimir Nazor".*
- *1991. donesen Statut i određeni uslovi za registraciju Centra. Dešava se rat. Dio nastavnika i učenika odlazi u izbjeglištvo u Njemačku i grupa entuzijasta u Sarajevu okuplja grupe djece u veoma otežanim uslovima, te djelimično radi. Kraj rata dočekuju u skoro potpuno razorenim prostorijama.*
- *Uz školu za djecu sa lakšim intelektualnim teškoćama 1998. osniva se Centar za dnevne aktivnosti za djecu koja nisu obuhvaćena bilo kojim drugim vidom organizovanog rada u Kantonu Sarajevo. Tad se otvara i Resursni centar koji je radio za šire područje BiH. Uz prekide i poteškoće oko finansiranja Centar za dnevne aktivnosti radi i danas i dostigao je stručnu i naučnu reputaciju.*
- *1999. godine počinje osnivanje radionica. Prva je keramičarska radionica. Danas ih ima pet moderno opremljenih za djecu sa umjerenim i težim intelektualnim teškoćama. Ukoliko pokažu pedagošku perspektivu, na zahtjev roditelja, ostaju i nešto duže od školskog uzrasta, i ukoliko radionica ima kapacitet.*
- *2001. godine otvara se Centar "Christine Witcutt", za dnevni boravak djece sa umjerenom i teže smanjenim saznavnim sposobnostima. Centar, uz superviziju stranih stručnjaka, postaje model*

za edukaciju i rehabilitaciju djece ove kategorije djece. Kanton Sarajevo ga počinje sistemski finansirati 2006. godine.

- 2003. otvara se Centar za opservaciju i dijagnostiku djece sa teškoćama u učenju i razvoju. Kroz centar je od 2006. godine prolazilo oko 150-oro djece različitih teškoća godišnje.
- 2006. Kantonalno ministarstvo obrazovanja povjerava projekat podrške inkluzivnom obrazovanju multidisciplinarnim mobilnim timovima Centru "Vladimir Nazor".
- 2006. godine i 2007. godine Centar „Vladimir Nazor“ djelimično postaje nastavno naučna baza za studente iz naše zemlje i iz inostranstva. Najviše je studenata psihologije, pedagogije i socijalnog rada.
- Model u potpunosti prati potrebe reforme obrazovanja i u saglasnosti je sa potrebama i mogućnostima djece sa teškoćama u razvoju i učenju.

Centar "Vladimir Nazor" je najreprezentativnija bosanskohercegovačka ustanova koja odgaja, educira i rehabilitira učenike sa teškoćama u intelektualnom razvoju i učenju. Ustanova je dostigla nivo centra, sa svojih devet Odjela, koji može poslužiti kao model pri transformaciji i reformi ostalih specijalnih ustanova.

Centar "Vladimir Nazor" je složena specijalizirana kantonalna ustanova za stručnu podršku djeci i omladini sa teškoćama u razvoju i učenju koja u svom sastavu ima odjele:

- Odjel za opservaciju i dijagnostiku koji se bazira na otkrivanju jakih strana djeteta koje su osnova i za individualno prilagođene programe i za poseban individualizirani pristup djetetu,
- Odjel za dnevne aktivnosti djece predškolskog uzrasta (rani, srednji i stariji predškolski uzrast),
- Odjel za odgoj i obrazovanje djece sa lakim intelektualnim teškoćama (školski program),
- Odjel za edukaciju i rehabilitaciju djece sa umjerenim i težim intelektualnim teškoćama (model Christine Witcutt),
- Odjel za okupacioni i organizovani radionički rad, radionice za djecu starijeg osnovnoškolskog uzrasta,
- Odjel za stručnu podršku u kući – Edukacija i rehabilitacija u kući, za djecu sa jako zahtjevnim teškoćama,
- Odjel za podršku inkluzivnom obrazovanju kroz mobilne multidisciplinarne i interdisciplinarne timove,
- Odjel za podršku djeci sa govornim teškoćama
- Odjel za senzornu integraciju
- Odjel za dokumentaciju i edukativnu inovaciju

II Osnovna djelatnost Centra

Osnovna djelatnost Centra proizilazi iz Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju, Zakona o predškolskom odgoju, Plana i programa za specijalni odgoj i obrazovanje, Plana i programa za djecu i omladinu sa intelektualnim teškoćama, kao i Plana i programa za redovnu osnovnu školu, i to:

- Osnovno obrazovanje djece sa lakšim intelektualnim teškoćama (redovna, dopunska, dodatna nastava, vannastavne aktivnosti, odgojni rad sa odjeljenjskom zajednicom, logopedске vježbe, korektivna gimnastika, psihomotorna reedukacija i fakultativna nastava, te modeli razvijeni projektima) devetogodišnje školovanje, koji rađe po redovnom okvirnom nastavnom planu i programu;
- Opservacija i dijagnosticiranje djece sa teškoćama u učenju i razvoju predškolskog i osnovnoškolskog uzrasta;
- Edukacija i rehabilitacija djece sa umjerenim i težim intelektualnim te drugim teškoćama i produženi stručni tretman;
- Radno osposobljavanje omladine sa umjerenim i težim intelektualnim te drugim teškoćama.

Odgojno - obrazovna djelatnost

Cjelokupna aktivnost u Centru, ostvaruje se putem nastave redovne, dopunske, dodatne, instruktivne, vannastavnih aktivnosti, odgojnim radom u odjeljenjskoj zajednici, te kulturnoj i javnoj djelatnosti i drugim djelatnostima kojima se ostvaruju ciljevi i zadaci odgoja i obrazovanja.

Odgojno-obrazovna djelatnost u odjeljenjima - grupama UMR ostvaruje se u okviru edukaciono-rehabilitacionog procesa, u skladu sa Planom i programom za djecu i omladinu sa umjerenim i težim intelektualnim te drugim teškoćama.

Centar pohađaju učenici iz skoro svih općina sa područja Kantona Sarajevo.

Ovdje ćemo navesti osnovne podatke o organizacionim Odjelima Centra te podatke o učenicima i njihovu obuhvaćenost pojedinim oblicima odgojno-obrazovnog rada i drugih aktivnosti prema Godišnjem programu rada Centra.

1. Odjeljenja za učenike sa lakšim intelektualnim teškoćama

U Centru se formiraju odjeljenja za učenike sa lakšim intelektualnim teškoćama. U skladu sa Pedagoškim standardima u jednom odjeljenju nastavu pohađa od 5 do 9 učenika. Nastava se izvodi po Nastavnom planu i programu za specijalni odgoj i obrazovanje, kao i Nastavnom planu i programu za redovnu osnovnu školu, uz upute za rad sa djecom sa teškoćama u razvoju i učenju.

2. Odjel za edukaciju i rehabilitaciju djece sa umjerenim i težim intelektualnim teškoćama "Christine Witcutt"

Rad se obavlja po Planu i programu za djecu i omladinu sa umjerenim i težim intelektualnim te drugim teškoćama. U jednom odjeljenju - grupi može da bude od minimum 4 do maximum 6 polaznika, ako su djeca u autističnom spektru ili sa drugim težim intelektualnim teškoćama u jednoj grupi može biti od 3 do 5 djece. Adaptirane su i namjenski opremljene prostorije za rad, te opremljene neophodnim pomagalicama i učilima. Edukacija i rehabilitacija se odvija od 8⁰⁰ do 16⁰⁰ sati, organizovana po principu cjelodnevnog boravka. Edukacija i rehabilitacija polaznika u Centru "Christine Witcutt" se odvija kroz aktivnosti svakodnevnog života i organizovano provođenje slobodnog vremena. Prema trenutnom stanju Model kao ogledni za cijelu Federaciju BiH nastavlja sa radom po navedenim kriterijima i principu rada u okviru sistema obrazovanja.

3. Odjel za opservaciju i dijagnostiku

Na osnovu člana 26. stav 9. član 27., 28., Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju, i član 8. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju (Službene novine Kantona Sarajevo br. 10. od 22.04. 2004. godine, i jula 2006. Godine, 31/11) egzistira Centar za opservaciju pri Centru "Vladimir Nazor" kao odvojeni odjel.

Cilj opservacije je:

procjene djece sa teškoćama, procjene vremena nastanka poremećaja djeteta, procjena jakih strana djeteta koje će poslužiti kao podloga za individualno prilagođeno programiranje, procjene djece sa specifičnim i rijetkim poremećajima, identifikacija nadarene djece.

Odjel za opservaciju i dijagnosticiranje daje mogućnost da djeca sa teškoćama u učenju i razvoju od ranog uzrasta budu opservirana i dijagnosticirana u cilju blagovremene prevencije i rehabilitacije te uključivanja na adekvatne programe (prema potrebama i mogućnostima) što reforma obrazovanja i zahtijeva.

Odjel raspolaže sa savremenim prostornim kapacitetima kao i savremenim pomagalicama i instrumentima. Opservacija traje najmanje 15 dana, a najduže 6 mjeseci, nakon čega se predlaže daljnji tretman djeteta. Godišnji kapacitet u jednoj školskoj godini je oko 100 do 150 djece. Dio djece se opservira u prirodnom okruženju učionica, obdaništa, po potrebi i kuće.

4. Odjel za dnevni boravak

Odjel je usko povezan sa Odjelom za opservaciju. Djeca sa dužom opservacijom prebacuju se u Dnevni centar prije završetka opservacije radi strukturiranja intergrupne dinamike i posmatranja djeteta u takvim okolnostima.

Finansira se u okviru projekta Protokol o međusobnoj saradnji koji je potpisan između Ministarstva obrazovanja, Ministarstva za socijalnu politiku, Ministarstva za zdravstvo i holandske humanitarne organizacije kuća "Plamen mira". Odjel za Dnevni boravak obuhvaća djecu koja nisu u osnovnoškolskim sistemima i to su djeca sa značajnijim razvojnim teškoćama i to:

predškolskog uzrasta, školskog uzrasta, ali djeca koja iz nekog razloga nisu obuhvaćena jednim od organizovanih oblika odgoja, obrazovanja, edukacije i rehabilitacije, starija djeca koja su radno okupirana kroz postojeće radionice, djeca koja su uključena na opservaciju i dijagnostiku i djeca sa sličnim teškoćama.

U odjelu za Dnevni boravak organiziranim radom je obuhvaćeno godišnje 20-25 djece u dobi od 2 godine do polaska u školu.

5. Odjel za okupacioni rad i radno osposobljavanje

U okviru Centra formirane su slijedeće radionice za radno osposobljavanje:

Tkačka radionica - dvije grupe, keramičarska radionica - jedna grupa, drvarska radionica - jedna grupa, svječarska radionica - jedna grupa i radionica za izradu ramova za slike. U radionicama je obuhvaćena omladina sa umjerenim i težim intelektualnim te drugim teškoćama, u životnoj dobi od 17 godina starosti i više, sa područja Kantona Sarajevo.

Polaznici se dovode u uslove prilagođene njihovim sposobnostima u kojima se uz nadzor Stručnog tima uključuju u organizovani proizvodni, rehabilitacioni, kao i odgojno - obrazovni proces.

Program rada se ostvaruje po grupama od pet do sedam korisnika, pod rukovodstvom defektologa i radnog instruktora uz uključivanje nastavnika likovnog i muzičkog odgoja, te tjelesnog i zdravstvenog odgoja. U zavisnosti od potreba u rad se uključuje Stručni tim Centra.

U odjelu za okupacioni rad i radno osposobljavanje godišnje bude od 30 do 40 polaznika.

6. Odjel za mobilnu multidisciplinarnu podršku inkluzivnom obrazovanju

Škole Kantona Sarajevo prijavljuju mobilnim timovima pri Centru "Vladimir Nazor" djecu kod kojih je indicirana potreba posebnog pristupa (djeca se prijavljuju po izboru škola, obično po kriterijima poteškoća u razvoju, učenju ili adaptabilnom ponašanju). Uz pismeni zahtjev za posjetom mobilnog tima dostavlja se kratak opis teškoća kod djeteta.

Pravni okvir

Član 26. stav 9. član 27., 28., Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju, i član 8. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju, Službene novine Kantona Sarajevo br. 10. od 22.04. 2004. godine, i jula 2006. godine i 31/11.

Odluka ministra obrazovanja br.11-04-38-3260/06. od 09.02.2006. godine o formiranju Mobilnih stručnih timova za podršku učenicima u inkluzivnom obrazovanju.

7. Projekat "Edukacija i rehabilitacija u kući"

Projektom su obuhvaćena djeca koja nisu u mogućnosti, iz bilo kojeg razloga, da dolaze u Centar i koja nisu obuhvaćena bilo kojim vidom organizovanog rada. Ovim Projektom obuhvataju se djeca najzahtjevnijih i najsloženijih smetnji za procese edukacije i rehabilitacije. Pravni okvir je Konvencija o pravima djeteta i Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju koje odredbe treba neznatno dopuniti u cilju regulisanja obaveze obuhvata i djece koja nisu u mogućnosti dolaziti u školu. Finansiranje Projekta obezbjeđuje Fondacija "Christine Wittcutt" iz Edinburga/Škotska.

Ovim Projektom se obuhvati između 20 do 26 korisnika te je u zadnjih šest mjeseci izvršena inicijalna procjena i uključivanje novih korisnika.

8. Odjel logopedске podrške

Obzirom na negativnu tendenciju da trenutno Centar pohađaju djeca koja imaju jako zahtjevne teškoće posebno nemogućnost verbalne komunikacije u narednom periodu početi ćemo eksperimentalnu primjenu PECS (eng. Picture Exchange Communication System) - Sistema komuniciranja zamjenom slika. PECS sistem je jednostavan za primjenu i nije skup.

Sistem komuniciranja zamjenom slika (PECS) je jedinstvena dopunsko/alternativna metoda uvježbavanja (obučavanja) komunikacije, a razvijena je za upotrebu sa malom djecom s autizmom i drugim socijalno-komunikacijskim teškoćama. To je sistem koji ne zahtjeva složen pribor ili visoku stručnu obuku. PECS ne uključuje skupocjenu opremu, opsežna ispitivanja ili skupe obuke osoblja ili roditelja. Ovom se metodom mogu koristiti pojedinci u raznim okruženjima, kao što je npr. dom, učionica ili u društvu.

PECS je razvijen za upotrebu sa vrlo malom djecom ali je prilagođen i za druge dobne skupine. Sistem komuniciranja izmjenom slika (PECS) prvotno je razvijen za upotrebu sa predškolskom djecom s autizmom, progresivnim razvojnim poremećajima (PDD) i ostalim socijalno-komunikativnim poremećajima, koja ne koriste formalan i društveno prihvatljiv govor. Pod ovim podrazumijevamo onu djecu koja uopće ne govore, onu koja govore isključivo za "samo-poticaj" ili djecu koja su krajnje eholalična. Ovi komunikacijski poremećaji u djece se u društvu očituju tako da ona rutinski ne prilaze ostalima da bi komunicirali, redovito izbjegavaju interakcije s drugima ili komuniciraju samo na izravnu uputu da to čine. Djeca na koju se ovo odnosi su u dobi do 18 mjeseci. PECS se vremenom izmijenio i razvio i sada se može koristiti sa pojedincima svih dobnih skupina (uključujući i odrasle) i kod širokog spektra komunikacijskih poremećaja.

9. Odjel za senzornu integraciju

Senzorna integracija je sposobnost mozga i živčanog sistema da organizuje podražaje koje dobijamo iz vanjskog svijeta. Disfunkcija senzorne integracije se pojavljuje kada su mozak i živčani sistem u nemogućnosti adekvatno integrirati osjetne informacije. Kada se javi takvo stanje osjetna informacija se interpretira na krivi način što ima za posljedicu poteškoće u percepciji, ponašanju i učenju.

Centar "Vladimir Nazor" od aprila 2012. godine ima opremljene senzorne sobe, prostor za procjenu senzorne integracije, te zvučno izolovanu sobu u kojoj se vrši doziranje određenih podražaja (vizuelnih, zvučnih, taktilnih, vestibularnih, propioceptivnih i dr.). U sklopu su Centra za opservaciju i dijagnostiku kako bi ih mogla koristiti i djeca iz predškolskih, školskih i drugih stručnih institucija.

Ovim projektom će odgajatelji, učitelji i nastavnici bili educirani za prepoznavanje simptoma disfunkcije senzorne integracije te djeci iz vrtića i osnovnih škola data mogućnost dobijanja tretmana senzorne integracije. Senzorne sobe su namijenjene za svu djecu sa i bez posebnih potreba jer disfunkciju senzorne integracije može imati bilo ko.

CILJEVI:

Generalni cilj: Pružanje tretmana za djecu sa disfunkcijom senzorne integracije u svrhu poboljšanja općeg funkcionisanja djeteta.

Posebni ciljevi:

- 1. Edukacija odgajatelja, učitelja i nastavnika o osnovama senzorne integracije i prepoznavanju disfunkcije;*
- 2. Testiranje i izrada programa rada za djecu sa disfunkcijom senzorne integracije*
- 3. Pružanje tretmana senzorne integracije*

AKTIVNOSTI:

U toku implementacije predviđene su sljedeće aktivnosti:

1. Edukacija odgajatelja, učitelja i nastavnika. Centar „Vladimir Nazor“ ima 12 educiranih defektologa, edukatora-rehabilitatora za procjenu i pružanje tretmana djeci sa disfunkcijom senzorne integracije.

Tokom projekta izvršiti ćemo edukaciju odgajatelja, učitelja i nastavnika za prepoznavanje osnovnih simptoma disfunkcije senzorne integracije, kako bi u svojoj grupi, odjeljenju ili razredu prepoznali djecu sa disfunkcijom senzorne integracije. Edukacija će se vršiti u Centru „Vladimir Nazor“ koji posjeduje senzorne sobe i prostor namijenjen za edukaciju.

2. Testiranje i izrada programa rada za djecu sa disfunkcijom senzorne integracije

Nakon prepoznavanja disfunkcije senzorne integracije, uz saglasnost roditelja educirani defektolozi, edukatori rehabilitatori vršiti će detaljno testiranje i izradu programa rada za dijete.

3. Pružanje tretmana senzorne integracije. Sva djeca sa disfunkcijom senzorne integracije imati će 30 minuta sedmično tretman senzorne integracije u senzornim sobama Centra „Vladimir Nazor“

4. Rad sa roditeljima. Nakon tretmana roditelji bi dobijali preporuku kako raditi sa djetetom kod kuće.

5. Evaluacija. Svako dijete će imati svoj dosije sa rezultatima procjene i programom rada na osnovu kojeg će se vršiti evaluacija za finalni izvještaj.

6. Finalni izvještaj

10. Odjel za dokumentaciju i edukativnu inovaciju

Ciljevi postojanja Odjela za dokumentaciju i edukativnu inovaciju

Glavni cilj postojanja Odjela za dokumentaciju i edukativnu inovaciju (u daljem tekstu "ODEI") je razvijati i dokumentovati edukacijsko-rehabilitacijske inovacije, razvijati nove modele rada za djecu i omladinu u specijaliziranim ustanovama i pokretati naučna istraživanja na području uključivanja djece sa teškoćama u razvoju u redovan školski sistem, a u saradnji sa odgojnoobrazovnim institucijama na teritoriji Kantona Sarajevo, BiH i na međunarodnom nivou.

Iz ovoga su proizašli slijedeći specifični ciljevi:

- Razmatranje prijedloga zakonskih i podzakonskih akata iz područja obrazovanja i socijalne zaštite*
- Razvijanje inovacija iz područja edukacijsko-rehabilitacijske znanosti*
- Uvođenje novih modela podrške djeci i omladini sa intelektualnim i drugim teškoćama*
- Izrada, apliciranje i realizacija odobrenih projekata*
- Edukacija nastavnika, studenata i roditelja (na dodiplomskom studiju nastavnici nisu dovoljno educirani za rad sa djecom sa teškoćama u razvoju i nemaju osnovnih znanja o mogućnostima i sposobnostima djece, pa bi se edukacija nastavnika i studenata odnosila na ova područja),*
- Roditelji će uz potporu brojnih vanjskih saradnika imati priliku čuti nešto o temama koje ih interesiraju, te učestvovati u radionicama i vježbama,*
- Prikupljanje pozitivnih inkluzivnih iskustava nam ukazuju na neophodnost dokumentovanja u procesu uključivanja djece sa teškoćama u razvoju u redovan školski sistem i okruženje.*

ODEI treba biti mjesto u kojem će biti arhivirani svi navedeni podaci, kao i podaci o oblicima i temama edukacije nastavnika, realizatori edukacije i o obavljenim studijskim posjetama.

Vizija i misija

Odjel za dokumentaciju i edukativnu inovaciju treba biti:

- ✓ *mjesto inovacije u procesu stručne podrške djeci i omladini sa intelektualnim i drugim teškoćama*
- ✓ *mjesto inovacije u procesu inkluzije,*
- ✓ *mjesto pronalaženja savremenih rješenja u procesu edukacije i rehabilitacije u specijaliziranim ustanovama i inkluzije učenika sa posebnim potrebama u redovne škole,*
- ✓ *baza za formiranje dokumentacije o iskustvima u realizaciji procesa inkluzije,*
- ✓ *monitoring za praćenje razvoja školske inkluzije, sa jedne strane zbog zaštite prava učenika sa teškoćama u razvoju, a sa druge zbog traganja za potencijalnim elementima ključnim za razvoj i unapređenje kvaliteta procesa inkluzije,*
- ✓ *mjesto susreta članova porodica, nastavnika, defektologa, zdravstvenih radnika i socijalnih službi radi traženja najboljih rješenja u procesu stručne podrške djeci sa teškoćama u razvoju i učenju,*
- ✓ *baza inkluzivnog procesa, polazište i ishodište,*
- ✓ *istraživačko jezgro za nove metode u radu sa djecom s teškoma u razvoju i učenju i pristupe inkluzivnom obrazovanju,*
- ✓ *teorijska baza stvorena od dokumentovanja pozitivnih edukacijsko-rehabilitacijskih i inkluzivnih praksi, kao osnova budućem praktičnom djelovanju na polju poboljšanja uslova stručne podrške djeci i omladini sa teškoćama u razvoju i učenju*

III Projekti Centra "Vladimir Nazor"

Na osnovu idejnih projekata i donacija Centar razvija vlastite modele stručne podrške u smislu zadovoljavanja šireg spektra potreba ne samo naših učenika, nego i djece i učenika sa teškoćama u učenju i razvoju u vrtićima i osnovnim školama Kantona Sarajevo koji koriste inkluzivni vid obrazovanja kao i djece i omladine koja do sada nisu bila obuhvaćena organiziranim radom.

"CHRISTINE WITCUTT" - edukacija i rehabilitacija djece sa umjerenim i težim intelektualnim teškoćama

Edukacija i rehabilitacija se odvija od 8.00 do 16.00 sati, organizovana po principu cjelodnevnog boravka. Prema trenutnom stanju Model kao ogledni za cijelu Federaciju BiH nastavlja sa radom po navedenim kriterijima i principu rada u okviru sistema obrazovanja.

Svako dijete ima individualno prilagođeni plan i program rada, kao i individualno programirana područja produženog stručnog tretmana, po preporukama stručnih timskih prikaza ili odgovornih grupa.

Produženi stručni tretman organizira se iz sljedećih područja:

- Logopedski tretman,
- Fizioterapeutske vježbe
- Senzorna integracija,
- Bazičnoperceptivna stimulacija,
- Muzikoterapija,
- Organizovano provođenje slobodnog vremena,
- Aktivnosti svakodnevnog života za stariju djecu.

Centar "Vladimir Nazor" kao najreprezentativnija bosanskohercegovačka ustanova za stručnu podršku djeci i omladini sa teškoćama u učenju i razvoju, te kao jedna od najrazvijenih evropskih ustanova organizira seminare, okrugle stolove, konferencije, stručna predavanja sa ciljem da se prezentiraju najnovija naučna dostignuća u području stručne podrške djeci i omladini sa teškoćama u razvoju, da iste implementira u svome praktičnom radu te da daje stručnu podršku učiteljima, nastavnicima i drugim stručnjacima u inkluzivnom obrazovanju.

Centar "Vladimir Nazor", tradicionalno obilježava Dan Centra "Christine Witcutt", kao dan sjećanja na Christine Witcutt, hrabru i humanu Škotlandanku koja je svojom smrću nadvisila život, boreći se, u ratom opkoljenom Sarajevu, za prava čovjeka, djece posebno. Njena porodica i prijatelji nakon njene smrti osnovali su Fondaciju "Christine Witcutt" za pomoć i podršku osobama sa težim i teškim intelektualnim razvojnim poteškoćama. 2001. godine otvoren je Centar "Christine Witcutt" pri našem Centru.

Obilježavaćemo Dan Centra "Christine Witcutt" svake godine svečanim programom učenika našeg Centra.

"ŠKOLA U PRIRODI"

U traganju za novim humanijim rješenjima rada sa djecom koja imaju poteškoće u razvoju i učenju stručni timovi Centra "Vladimir Nazor" izradili su program alternativnih oblika rada u toku godine pod nazivom "Škola u prirodi". Alternativni oblici rada prilagođeni su uzrastu djeteta, mogućnostima i

potrebama djeteta. Djeca Centra "Vladimir Nazor" od predškolskog do radioničkog uzrasta obuhvaćeni su ovim oblicima rada.

Priroda kao terapija je vrlo izazovna teza za rad sa djecom sa posebnim potrebama. Priroda kao stimulacija u edukaciji, rehabilitaciji i osposobljavanju za svakodnevni život djece sa smanjenim saznavnim sposobnostima, autizmom i cerebralnom paralizom već je teza potvrđena u mnogim praktičnim i teorijskim istraživanjima.

Oblici rada su prilagođeni uzrastu djece a realizuju se kroz sljedeća područja:

Kretanje i orijentacija u prirodi u svim mjesecima u toku godine,

Rad u vrtu (plasteniku), april, maj, jun septembar, oktobar,

Rad u cvjetnjaku (plasteniku), april, maj, jun, septembar, oktobar,

Komunikacija sa životinjama u svim mjesecima u toku godine,

Likovno - radionički rad, maj, jun, jul,

Likovno radionička kolonija - "LIRAK" maj

Tehničko - radionički rad, februar, mart, oktobar, novembar, decembar

Tkačko - radionički rad, februar, mart, oktobar, novembar, decembar

Kultura svakodnevnog življenja u svim mjesecima u toku godine

Organizovano provođenje slobodnog vremena u svim mjesecima.

Raspored odlaska djece i njihovih voditelja kao i okvirni sadržaji pojedinih oblika rada predviđaju se Godišnjim programom rada Centra "Vladimir Nazor". Oblici rada se planiraju i programiraju u individualno prilagođenim programima djetetu te se bilježe u dnevnicima aktivnosti.

Povodom Dana osoba sa invaliditetom, 03. decembra 2009. god. u naselju Gajevi (Čevljanovići), općina Ilijaš svečano je otvoren objekat „Škola u prirodi“. Projekat je podržala Gradska uprava grada Sarajeva kupovinom objekta i opremanjem istog. Centar ovim Projektom želi kreirati nove modele rada prema najsavremenijim evropskim standardima ovakvih ustanova u Evropi.

Nakon svečanog otvaranja objekta "Škola u prirodi" odmah se pristupilo realizaciji projekta. Djeca i zaposlenici željno su očekivali novi dom i sadržaje koje on nudi. Jedna slika vrijednija je od hiljadu riječi. Naredni foto zapisi najbolje svjedoče o novim mogućnostima i sadržajima "Škole u prirodi".

HIPOTERAPIJA ZA UČENIKE CENTRA "VLADIMIR NAZOR"

Hipoterapija je terapijsko jahanje, te svjetski dokazana i uspješna rekreacijska metoda za djecu s posebnim obrazovnim potrebama. Primjenjuje se kod više od 20 različitih vrsta dijagnoza ili teškoća u razvoju kao što su cerebralna paraliza, mišićna distrofija, autizam, mentalna retardacija, Downov sindrom, hiperaktivnost, epilepsija, smetnje govora.

Jahanje konja pozitivno utiče na ravnotežu, koordinaciju, smanjenu pokretljivost zglobova, jačanje mišića, razvijanje motoričkih sposobnosti, a poboljšava samopouzdanje, razvija strpljenje, samodisciplinu i interes za novim iskustvima.

Učešće učenika na Internacionalnim festivalima za djecu sa posebnim potrebama

Naši učenici i nastavnici od 2007. godine učestvuju na Internacionalnim festivalima za djecu sa posebnim potrebama "Osmijeh djeteta" u Istanbulu i "Veliki teatar u Tzewu u Poljskoj.

Učešće djece Centra „Vladimir Nazor“ na Državnim prvenstvima za djecu sa posebnim potrebama u organizaciji Specijalne Olimpijade BiH

Centar „Vladimir Nazor“ aktivno učestvuje na svim Državnim prvenstvima za djecu sa posebnim potrebama u organizaciji Specijalne Olimpijade BiH.

Važnost ovog učešća nije samo u postizanju sportskih rezultata već i u razvijanju takmičarskog duha kod djece, socijalizacije, brige o sebi i drugim, postupnosti i tačnosti u radu, upoznavanje sa vršnjacima, upoznavanje sa gradovima u BiH.

IV Strategija razvoja specijalnog obrazovanja

Strategija razvoja specijalnog obrazovanja i podrške djeci sa teškoćama u razvoju i učenju do 2014. godine sa prijedlogom za ogledni model u Kantonu Sarajevo

SPECIJALNO OBRAZOVANJE I INKLUZIJA

PRAVCI I STRATEGIJE 2006/2014 GODINA

Zavisno od nivoa intelektualnog funkcionisanja djeteta i prirode njegove potrebe za posebnim pristupom, dijete i mlade osobe sa teškoćama u razvoju i učenju danas uključuju se u:

- redovne predškolske ustanove,*
- redovne osnovne škole,*
- posebne odgojno - obrazovne centre sa cjelodnevnom i produženim stručnim tretmanom,*
- prilagođene odgojno - obrazovne, mobilne oblike rada dostupne djetetu ili osobi u bolnici, u kući i drugdje.*

Pravci strategije 2006/2014

Danas je specijalno obrazovanje u situaciji:

- reforme obrazovanja,
- potpisivanja Konvencije o pravima djeteta,
- kurikularnog pokreta pristupa obrazovanju,
- postojanja pokreta roditelja sa inkluzivnim pristupom obrazovanju
- multimedijalnog i interdisciplinarnog pristupa procjeni djeteta i prilagodbi uticaja njegovim potrebama i mogućnostima.

Iz navedenih razloga potrebno je i da definiše svoje najoptimalnije pravce strategije daljeg razvoja.

Specijalne škole gube svoju dosadašnju funkciju prvenstveno rada sa djecom s lakšim intelektualnim teškoćama. Transformišu se u posebne centre za odgoj, obrazovanje, edukaciju, rehabilitaciju i podršku djeci koja imaju potrebu posebnog pristupa i djeci koja su u situaciji potpune ili djelimične inkluzije ili integracije, ili djeci sa teškoćama u učenju i adaptibilnom ponašanju.

Specijalne škole se transformišu u centre koji u svom sastavu mogu imati odjele za:

- *Odjel za opservaciju i dijagnostiku potreba i mogućnosti djece sa teškoćama u učenju, razvoju i adaptibilnom ponašanju, u cilju predlaganja izrade i prilagođavanja adekvatnih programskih sadržaja i rehabilitativnih postupaka. Stručni multidisciplinarni timovi predlažu i područja produženog stručnog tretmana za djecu u centru ali i za djecu u redovnim učionicama. Odjel je istovremeno resursna i naučno-nastavna baza za učenike i studente koji se osposobljavaju za odgojno - obrazovni i edukativni - rehabilitativni rad sa djecom koja imaju potrebu posebnog pristupa*
- *Odjel za djecu sa kombinovanim smetnjama koja rade po redovnom, okvirnom nastavnom planu i programu (individualiziranim i individualnim pristupom), a koja po izboru roditelja, ili iz bilo kojeg razloga ne mogu, u redovne učionice. Za ovu djecu je potrebno organizovati i produženi stručni tretman*
- *Odjel za odgoj, obrazovanje, edukaciju i rehabilitaciju djece sa umjerenim i težim intelektualnim teškoćama*
- *grupa za predškolski odgoj i obrazovanje sa produženim stručnim tretmanom. Priprema za inkluzivno ili najadekvatnije obrazovanje i socijalizaciju. Odjel je povezan sa odjelom za školsku opservaciju i odjelom za mobilnu, multidisciplinarnu podršku inkluzivnom obrazovanju*

- *Odjel za podršku inkluzivnom obrazovanju, kroz mobilne timove i kroz ostale savremene oblike multidisciplinarnu stručnu podršku redovnim školama, nastavnicima i roditeljima u inkluzivnim učionicama i inkluzivnim predškolskim ustanovama,*
- *Odjel za okupacioni rad kroz radionice i edukativno – rehabilitativni rad sa starijom djecom i omladinom. Za ovu djecu se organizuje i organizovano provođenje slobodnog vremena i aktivnosti svakodnevnog življenja u produženom stručnom tretmanu*

Kratkoročni ciljevi

- *Transformacija specijalnih škola u centre za podršku i pomoć djeci, nastavnicima i roditeljima. Finansiranje centara rješava se na jedinstven način, po početnim koracima modela koji je već eksperimentalno provjeren u Kantonu Sarajevo, po čemu obrazovanje finansira najveći dio uz podršku socijalne politike i zdravstva*
- *Izrada okvirnih programskih sadržaja kao podloge za individualni i individualizirani pristup programiranju rada sa djecom koja imaju posebne obrazovne potrebe a nalaze se u centrima ili inkluzivnim učionicama redovnog obrazovanja*
- *Izrada okvirnih programskih sadržaja za produženi stručni tretman za djecu sa teškoćama u razvoju i učenju, djecu sa kombinovanim smetnjama, djecu sa teškoćama sluha, za djecu sa značajnijim teškoćama koja su upisana u specijalizirane centre kao i za onu djecu koja su upisana u redovne učionice*
- *Izrada okvirnih programskih sadržaja za djecu sa umjerenim i težim intelektualnim teškoćama koji su podloga za izradu individualno prilagođenih programa*
- *Djeca koja funkcionišu na nivou umjerenim i težim intelektualnim teškoćama te kombinovanih smetnji upisuju se u centre ili u neke druge oblike socijalnog uključivanja, u zavisnosti od procjene interdisciplinarnog stručnog tima. Mogu biti obuhvaćena djelimično školom u kući, u bolnici, domu ili na nekom drugom mjestu boravka djeteta sa posebnim obrazovnim potrebama*
- *Izrada okvirnih programa radionica za okupacioni rad djece i omladine*

Srednjoročni ciljevi

- *Odgoj, obrazovanje, edukacija i rehabilitacija djece sa posebnim obrazovnim potrebama regulisati dodatnim i ujednačenim pravnim propisima. Obuhvatiti djecu svih uzrasta na području cijele Federacije*

- *Konačno profilirati i finansirati centre za multidisciplinarnu i interdisciplinarnu stručnu podršku djeci, nastavnicima i roditeljima u samim centrima te u potpunoj ili djelimičnoj socijalnoj uključenosti*
- *Konačno kadrovsko popunjavanje i finansiranje centara stručnjacima za multidisciplinarnu podršku djeci i omladini sa posebnim obrazovnim potrebama*
- *Potpuno profiliranje i kadrovsko osposobljavanje mobilnih timova za opservaciju i podršku inkluzivnom obrazovanju u redovnim učionicama, i predškolskim ustanovama*
- *Isključivanje skupe i rigidne kategorizacije, a uspostaviti objektivan sistem školske i zdravstvene opservacije djece i opservacije u cilju ostvarivanja prava na određene pravne принадлежности*
- *Osigurati uklanjanje barijera za djecu koja imaju određene teškoće u pristupu objektima, kao i ostalih barijera*
- *Sačiniti i razviti program angažovanja roditelja i volontera u produženom boravku djece sa posebnim obrazovnim potrebama, kao i u slučajevima postojanja potrebe pomoći u toku rada u učionicama, u centrima i u radionicama.*

Dugoročni ciljevi

- *Postići da svi nastavnici završe obuku individualnog i individualiziranog pristupa djeci sa posebnim obrazovnim potrebama*
- *Postići da svi roditelji djece sa teškoćama u učenju i razvoju mogu izvršavati porodične i poslovne obaveze a da njihova djeca budu cjelodnevno, stručno uključena u programe odgoja, obrazovanja, edukacije ili rehabilitacije, ili u radioničke aktivnosti*
- *Izraditi okvirne programe za individualno prilagođeni pristup djeci koja pokazuju značajno naglašene mogućnosti i sposobnosti bržeg učenja i napredovanja, i omogućiti im uslove za zadovoljenje njihovih potreba i za samoispunjenje i samoaktuelizaciju.*

V Misija i vizija ustanove

Misija naše škole je:

- *Podizanje kvaliteta i efikasnosti nastavnog procesa timskim radom*
- *Permanentno stručno usavršavanje nastavnika*
- *Podizanje svijesti roditelja o značaju i potrebi uključivanja u život škole*
- *Uređenje enterijera i eksterijera škole za potrebe svih učenika i zaposlenika*
- *maksimalno i stalno inoviranje nastavnih sadržaja*

- primjena savremenih metoda i tehnika podučavanja
- podsticanje ličnog razvoja učenika i nastavnika
- razvijanje svijesti o pravima i odgovornostima zaposlenika i roditelja
- njegovanje međusobnog razumijevanja i uvažavanja
- odgoj, obrazovanje i rehabilitacija usklađeni sa individualnim mogućnostima učenika i polaznika Centra
- aktivno učešće roditelja i lokalne zajednice u razvoju i kreiranju novih modela rada
- davanje stručne podrške djeci i omladini s većim intelektualnim i motoričkim teškoćama kroz programe edukacije i rehabilitacije u kući te uključivanje u sistem školovanja

Također, misija naše ustanove je i:

- ✓ mjesto inovacije u procesu stručne podrške djeci i omladini sa intelektualnim i drugim teškoćama
- ✓ mjesto inovacije u procesu inkluzije,
- ✓ mjesto pronalaženja savremenih rješenja u procesu edukacije i rehabilitacije u specijaliziranim ustanovama i inkluzije učenika sa posebnim obrazovnim potrebama u redovne škole,
- ✓ baza za formiranje dokumentacije o iskustvima u realizaciji procesa inkluzije,
- ✓ monitoring za praćenje razvoja školske inkluzije, sa jedne strane zbog zaštite prava učenika sa teškoćama u razvoju, a sa druge zbog traganja za potencijalnim elementima ključnim za razvoj i unapređenje kvaliteta procesa inkluzije,
- ✓ mjesto susreta članova porodica, nastavnika, defektologa, zdravstvenih radnika i socijalnih službi radi traženja najboljih rješenja u procesu stručne podrške djeci sa teškoćama u razvoju i učenju,
- ✓ baza inkluzivnog procesa, polazište i ishodište,
- ✓ istraživačko jezgro za nove metode u radu sa djecom s teškoćama u razvoju i učenju i pristupe inkluzivnom obrazovanju,
- ✓ teorijska baza stvorena od dokumentovanja pozitivnih edukacijsko-rehabilitacijskih i inkluzivnih praksi, kao osnova budućem praktičnom djelovanju na polju poboljšanja uslova stručne podrške djeci i omladini sa teškoćama u razvoju i učenju

VIZIJA:

- ✓ dostizanje i održavanje europskih standarda u odgoju, obrazovanju i rehabilitaciji djece i omladine sa intelektualnim teškoćama u razvoju i učenju
- ✓ Omogućavanje razvoja ličnosti učenika u skladu sa njihovim mogućnostima i zakonitostima razvoja – škola po mjeri djeteta

- ✓ *Vizija škole je da se razvije u modernu i kvalitetnu instituciju prepoznatljivu po svojim dostignućima i rezultatima svojih učenika i nastavnika, školu savremenih odgojno-obrazovnih strategija, kreativnih i inventivnih nastavnika, te sretnih i zadovoljnih učenika, roditelja i zaposlenika*
- ✓ *Moderno uređen i opremljen školski prostor prema potrebama učenika i polaznika*
- ✓ *Škola sa kvalitetnim stručnim kadrom koji se stalno usavršava*
- ✓ *Škola koja je otvorena za svu djecu i pruža djeci jednaka prava i mogućnosti obrazovanja*
- ✓ *Škola koja je otvorena za nove ideje, prijedloge i radi na poboljšanju, uz pomoć i podršku lokalne i šire zajednice*
- ✓ *Škola koja želi biti mjesto edukacije i rehabilitacije za svu djecu sa težim intelektualnim i drugim teškoćama koja nisu još uključena u sistem školovanja*

DEFINISANJE CILJEVA

- ✚ *Napredak i postignuća naših učenika prema individualnim mogućnostima*
- ✚ *Učešće na Revijama kulturno-umjetničkog stvaralaštva te na takmičenjima Naučno-tehničke smotre stvaralaštva sa učenicima redovnih škola*
- ✚ *Učešće na svim Javnim pozivima, konkursima na kojima naši učenici mogu se natjecati*
- ✚ *Ostvariti saradnju sa više sličnih ustanova u BiH, regiji i svijetu*
- ✚ *Imati educirane i visoko motivirane nastavnike/ice, snažno Vijeće roditelja*
- ✚ *Dodatno opremiti radne prostorije opremom i učilima prilagođenih sposobnostima učenika*
- ✚ *Opremiti radne prostore multimedijalnim učionicama*
- ✚ *Zamijeniti dotrajale prozore i vrata na školskom objektu*
- ✚ *Školsko dvorište adaptirati u „učionicu na otvorenom“*
- ✚ *Ostvariti rast vlastitih prihoda 5-10%.*

VI Strategija razvoja Centra „Vladimir Nazor“ Sarajevo

Centar „Vladimir Nazor“ je opredijeljen da i dalje bude najreprezentativnija bosanskohercegovačka ustanova koja odgaja, educira i rehabilitira učenike sa teškoćama u intelektualnom razvoju i učenju te da služi kao model pri transformaciji i reformi ostalih specijalnih ustanova shodno reformskim obrazovnim procesima. Centar planira napraviti pomak u upravljanju ljudskim resursima – nastavnicima jer su u školi oni glavni nosilac promjena. Te promjene znače promjene u metodama

podučavanja (u razrednom menadžmentu), promjenu u odnosu nastavnik-učenik, promjenu u odnosu roditelj – škola, škola – mikrozajednica. Uvođenje promjena zahtijeva dodatnu edukaciju nastavnika, roditelja, uprave, a za sve to treba osigurati finansije i kompletnu logističku podršku.

VII Razlozi za izmjenu naziva ustanove

Postojeći naziv Centar za vaspitanje, obrazovanje, radno osposobljavanje i zapošljavanje mentalno retardirane djece, djece oboljele od autizma i cerebralne paralize "Vladimir Nazor" Sarajevo je neadekvatan, neprimjeren i stigmatizirajući shodno međunarodnim konvencijama, rezolucijama, preporukama za zaštitu prava djece. Izraz "mentalno retardirana djeca" dugi niz godina nije u teorijskoj i praktičnoj upotrebi u svijetu jer je jako stigmatizirajući, u suprotnosti sa pravom djece na zaštitu dostojanstva ličnosti, principom ravnopravnosti. U nazivu ustanove ne treba isticati osobenost bilo kojeg djeteta nego naziv mora sadržavati općeprihvaćene odrednice primjerene svakom djetetu i zadovoljenju njegovih potreba.

Smatramo da postojeći naziv neodgovara savremenim reformskim procesima. Također, ustanova je posljednjih desetak godina transformisala organizacione odjele shodno potrebama djece i omladine koji pohađaju Centar te podržava savremene inkluzivne procese shodno reformi obrazovanja. I u nazivu ustanove mora se poštivati ličnost i dostojanstvo djece te potrebe za odgojem, obrazovanjem i rehabilitacijom govora, motoričkog aparata i drugih aspekata dječije ličnosti.

Prijedlog za usvajanje izmjene naziva ustanove

Shodno dostignutom nivou razvoja ustanove, tendencijama stručne podrške djeci sa intelektualnim i drugim teškoćama i u inkluzivnom obrazovanju,

Predlažemo da u budućnosti ustanova nosi naziv **Centar za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju «Vladimir Nazor» Sarajevo**. Ovom izmjenom dobiti ćemo u praksi kraći naziv koji odgovara savremenim tendencijama reforme obrazovnog sistema, poštivanja ličnosti svakog djeteta i zadovoljenja njegovih prava i potreba putem odgojno-obrazovnog sistema te razvijati modele rehabilitacije govora, motoričkog aparata i drugih aspekata prisutnih teškoća kod učenika i polaznika koji zahtijevaju kontinuirane rehabilitacijske terapeutske sadržaje. Centar je dostigao nivo razvoja da može kvalitetno zadovoljiti odgojno-obrazovne potrebe učenika sa teškoćama u razvoju i učenju te rehabilitacijskim terapijskim sadržajima podizati nivo motoričkih, govornih i drugih aspekata dječije ličnosti.

IX Zaključak

Od davne 1968. godine, kada je otvorena ustanova kao specijalna osnovna škola za djecu sa lakšim intelektualnim teškoćama, do danas pređen je dug put i velika preobrazba. U našem radu zalažemo se za razvoj ustanove ovisno o potrebama učenika i polaznika, okruženju u kojem odrastaju, realnim mogućnostima u kojima živimo i radimo, ali uvijek postavljamo imperativ: pružiti djeci kvalitetno školovanje i pripremiti ih za što samostalniji život.

Savremene promjene, svjetska globalizacija i naučna dostignuća u području humanističkih nauka utjecale su na promjenu razmišljanja o osobama sa invaliditetom i stvaranju uvjeta za poboljšanje njihova položaja. Shodno mogućnostima, razvoju stručnih i naučnih spoznaja, raditi ćemo na humanizaciji odnosa prema osobama sa teškoćama, ali i na razvijanju i proširivanju programskih sadržaja. Istrajavati ćemo na savremenim, inkluzivnim oblicima podrške djeci sa teškoćama u razvoju putem opservacije i dijagnostike te Mobilnih multidisciplinarnih stručnih timova. Zalagati ćemo se za razmjenu iskustava sa sličnim ustanovama i udruženjima u zemlji i svijetu koja se bave odgojem, obrazovanjem i rehabilitacijom osoba sa posebnim potrebama.

Uporno ćemo raditi da Centar "Vladimir Nazor" bude prepoznatljiva savremena ustanova koja pruža stručnu podršku u odgoju, obrazovanju, edukaciji, (re)habilitaciji, (re)socijalizaciji, radnom osposobljavanju djece i omladine sa intelektualnim teškoćama. Proširivati ćemo radne odjele Centra shodno uzrastu ali i specifičnim teškoćama djece s naglaskom na intelektualne teškoće te sve prisutnije i kombinirane smetnje.

S obzirom na povećani broj djece s višestrukim teškoćama u razvoju i na zahtjevne potrebe koje rad s novoupisanim učenicima iziskuje, iz godine u godinu proširivati ćemo broj odjela, ponuditi nove programe i modele rada te se truditi da se broj učenika i polaznika te, shodno tome, zaposlenika poveća. Iako prema reformi obrazovanja djeca sa teškoćama u razvoju i učenju se uključuju u redovne osnovne škole kontinuirano ćemo se zalagati za "Edukaciju za sve" u smislu uključivanja svakog djeteta bez obzira na vrstu teškoće u sistem školovanja ili organizirani oblik rada.

Odgojno-obrazovni rad učiniti ćemo kvalitetnijim primjenom savremenih metoda u radu sa učenicima. Obogaćivati ćemo ga i rehabilitacijskim terapijskim sadržajima, koje negujemo i proširujemo dugi niz godina. Zbog povećanja broja učenika sa motoričkim teškoćama preko projekata angažirati ćemo fizioterapeute, za učenike sa poteškoćama govora angažirati ćemo putem projekata veći broj logopeda, kao i veći broj muzikoterapeuta. Kao jedinstveni dio odgojno-obrazovnog procesa provoditi ćemo Produženi stručni tretman s ciljem organiziranog rada s učenicima, kvalitetnijeg provođenja rehabilitacijskih programa i uspješnijeg savladavanja odgojno-obrazovnih sadržaja.

Osim rada u prostorijama Centra, nastavu ćemo realizirati i izvan učionica, u prirodnom okruženju i

integriranim uvjetima. Vlastiti objekat te projekat "Škola u prirodi" ojačati ću dodatnom podrškom putem novih podprojekata u cilju kompletiranja resursa za kvalitetniju realizaciju projekta "Škola u prirodi". Putem projekta "Hipoterapija za učenike Centra Vladimir Nazor" omogućiti ćemo našim učenicima hipoterapiju kao savremenu i priznatu metodu u radu sa osobama sa invaliditetom. Sudjelovati ćemo na priredbama sa redovnim školama, likovnim i prodajnim izložbama, državnim takmičenjima u okviru specijalne olimpijade BiH, projektima koji promovišu integraciju naših učenika u širu društvenu sredinu, svim Javnim pozivima na kojima se mogu natjecati naši učenici, internacionalnim festivalima za djecu sa posebnim potrebama i sl.

Istrajavati ćemo da učenici polaznici Centra zajedno sa svojim nastavnicima, vrijedno rade tokom cijele školske godine u pripremanju i održavanju prigodnih programa, kojima promoviraju sebe i svoje rezultate rada.

Osigurati ćemo da rezultati našeg rada promovišu našu ustanovu kao lidera u regionu te da Centar i dalje služi kao ogledni model pri transformaciji i reformi ostalih specijaliziranih ustanova. Smatramo da budućnost odgojno-obrazovnih ustanova treba biti samoodrživost povećanjem vlastitih prihoda te reinvestiranje istih u razvoj ustanove neovisno o budžetskoj podršci. Centar ne treba da zavisi samo o budžetskoj podršci nego treba idejnim kreiranjem i implementacijom kvalitetnih projekata zadovoljiti i šire potrebe naših učenika i polaznika.

Ovaj elaborat je nedvosmislen izraz kontinuiteta i noviteta. Naše opredjeljenje je odlučnost u pogledu nastavka onih projekata u Centru koji su se pokazali uspješnim i u kojima su sudjelovali učenici, nastavnici i roditelji.

Istovremeno, nećemo oklijevati da otvorimo novu stranicu i započnemo novo poglavlje u onim sektorima djelovanja Centra za koja već postoji opravdana potreba ili se naknadno utvrdi da su nedovoljno kvalitetno i uspješno organizirani. Na temelju dosadašnjeg iskustva, vjerujem da se uspjeh može postići samo na bazi timskog rada, harmoničnih međuljudskih odnosa i uključenošću svih kapaciteta: onih koji rade u Centru i onih čija djeca pohađaju Centar.

Konačno, izmjena postojećeg naziva ustanove sadržajnije će definisati djelokrug rada ustanove shodno savremenim tendencijama u pružanju stručne podrške djeci i omladini sa intelektualnim i drugim teškoćama u razvoju i učenju, u svome nazivu poštivače međunarodne konvencije, rezolucije, preporuke o zaštiti i promociji prava i zadovoljenju potreba djece te definisati buduće pravce razvoja ustanove i odgoja, obrazovanja i rehabilitacije djece sa posebnim obrazovnim potrebama.

Direktor Centra

Mr. sc. Zulfo Ahmetović

Član 11.

Ustanova može, bez upisa u sudski registar, da obavlja privrednu djelatnost i privrednu aktivnost radi zbrinjavanja poslovno nesposobnih lica i profesionalnog osposobljavanja i zapošljavanja invalidnih lica, u manjem obimu ili povremeno, ako ta djelatnost odnosno aktivnost služi ostvarivanju djelatnosti odnosno izvršavanju poslova radi kojih je ustanova osnovana.

Član 12.

Ustanovi se mogu povjeriti javna ovlaštenja iz djelokruga organa državne uprave za vršenje i stručnih poslova, u skladu sa zakonom.

Član 13.

Pravilima ustanove može se utvrditi da dio ustanove ima određena ovlaštenja u pravnom prometu, kao i poseban obračun rezultata poslovanja, u skladu sa zakonom.
Dio ustanove iz stava 1. ovog člana nema svojstvo pravnog lica.

Član 14.

Ustanova može proširiti ili promijeniti djelatnost, kao i vršiti statusne promjene: spajanje, pripajanje, podjelu i izdvajanje.

Odluku iz stava 1. ovog člana donosi osnivač.

Član 15.

Osnivači ustanova koje su se spojile odlučuju o preuzimanju prava i obaveza osnivača prema ustanovi koja je nastala spajanjem.

Osnivač ustanove koja se podijelila i ustanove iz koje se izdvojio dio u samostalnu ustanovu odlučuje o preuzimanju prava i obaveza osnivača prema ustanovama koje su nastale podjelom, odnosno prema ustanovi koja je nastala izdvajanjem.

Prava i obaveze osnivača prema ustanovi koja se pripojila drugoj ustanovi prestaju danom upisa akta o pripajanju u sudski registar.

U slučaju statusne promjene ustanove imovinska i druga prava i obaveze uređuju se ugovorom.

Član 16.

Ustanova može ugovorom povjeriti drugoj ustanovi, preduzeću ili fizičkom licu obavljanje administrativno-tehničkih i pomoćnih poslova, u skladu sa zakonom.

Član 17.

Zakonom se može propisati obaveza udruživanja ustanova u odgovarajući oblik udruživanja (u daljem tekstu: obavezni oblik udruživanja), njegova prava, obaveze, način sticanja sredstava za rad, način upravljanja i rukovođenja i druga pitanja.

Ustanove udružene u obavezni oblik udruživanja zadržavaju svojstvo pravnog lica.

Član 18.

Rad ustanova i obaveznog oblika udruživanja je javan.

IV - SJEDIŠTE I NAZIV USTANOVE

Član 19.

Sjedište ustanove je mjesto u kome se obavlja djelatnost radi koje je ustanova osnovana.

Ako se djelatnost obavlja u više mjesta, sjedištem se smatra mjesto koje je određeno pravilima ustanove.

Član 20.

Ustanova može promijeniti sjedište uz saglasnost osnivača. Odluka o promjeni sjedišta ustanove donosi se na način utvrdjen pravilima ustanove.

Član 21.

Naziv ustanove je ime pod kojim ustanova radi. Ustanova može promijeniti naziv, uz saglasnost osnivača.

Odluka o promjeni naziva ustanove donosi se na način ut-

Pravilima ustanove može se utvrditi da dio ustanove iz stava 13. ove uredbе može, uz naziv ustanove, dodati i bliži naziv tog dijela ustanove.

Član 22.

Naziv ustanove upućuje na djelatnost i sjedište ustanove. Ustanova može imati i skraćeni naziv.

Naziv i skraćeni naziv mora se istaći na ulazu u poslovne prostorije ustanove.

Član 23.

U naziv ustanove može se unijeti ime umrle istorijske i druge značajne ličnosti.

Za unošenje u naziv imena iz stava 1. ovog člana potrebna je dozvola organa uprave koji vrši nadzor nad zakonitošću rada ustanove, osim ako je jedan od osnivača Skupština RBiH, skupština opštine ili skupština gradske zajednice, kao i pridosnoinik srodnika te ličnosti do trećeg stepena srodstva, ako zakonom ili drugim propisom nije drugačije određeno.

Na zahtjev organa uprave koji vrši nadzor nad zakonitošću rada ustanove ili srodnika iz stava 2. ovog člana nadležni sud odlučuje da se iz naziva ustanove briše ime umrle istorijske ili druge značajne ličnosti, ako ocijeni da je načinom obavljanja djelatnosti ustanove ugled te ličnosti doveden u pitanje.

U naziv ustanove ne može se unijeti naziv Republike, opštine ili gradske zajednice, osim ako zakonom nije drugačije određeno.

V - ORGAN UPRAVLJANJA, RUKOVOĐENJA I DRUGI ORGANI U USTANOVAMA

Član 24.

Organ upravljanja u ustanovi je upravni odbor. Organ rukovođenja u ustanovi je direktor, upravnik, delnik ili drugi odgovarajući poslovodni organ utvrdjen zakonom (u daljem tekstu: direktor).

Organ kontrole poslovanja u ustanovi je nadzorni odbor.

Član 25.

Upravni odbor ima najmanje tri, a najviše devet članova. Predsjednika i članove upravnog odbora imenuje i razrješava osnivač.

Predsjednika i članove upravnog odbora javne ustanove imenuje i razrješava, u ime osnivača, Vlada Republike Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Vlada RBiH), izvršni organ opštine ili izvršni organ gradske zajednice.

Jedna trećina članova upravnog odbora, po pravilu, imenuje se iz reda stručnih radnika zaposlenih u ustanovi.

Predsjednik i članovi upravnog odbora imenuju se za vrijeme od četiri godine i mogu biti ponovno imenovani.

Direktor ustanove ne može biti član upravnog odbora.

Broj članova upravnog odbora bliže se određuje pravilima ustanove, u skladu sa zakonom ili aktom o osnivanju ustanove.

Član 26.

Osnivač odnosno Vlada RBiH, izvršni organ opštine ili izvršni organ gradske zajednice može razriješiti predsjednika i člana upravnog odbora i utvrditi vremena za koje je imenovan, ako utvrdi da je odgovoran za neuspjeh ili nezakonit rad ustanove, na njegov lični zahtjev i u drugim slučajevima utvrdjenim zakonom i pravilima ustanove.

Član 27.

Upravni odbor:

- donosi pravila ustanove,
- imenuje i razrješava direktora,
- utvrđuje planove rada i izvotja,
- donosi godišnji program rada,
- donosi finansijski plan i usvaja godišnji obračun,
- donosi opšti akt o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji poslova i druge opšte akte, u skladu sa zakonom i pravilima ustanove,
- odlučuje o svim pitanjima obavljanja djelatnosti radi

Aktom o prestanku rada škole odredit će se rok za prestanak rada, koji ne može biti prije završetka školske godine.

U slučaju prestanka rada škole, osnivač je dužan da zatečenim učenicima omogući nastavak započetog odgoja i obrazovanja.

Privatne škole prestaju sa radom na prijedlog osnivača. Ministar/ministrica donosi odluku o imenovanju lica koja će provesti postupak ukidanja privatne škole ukoliko ona ne ispunjava uvjete predviđene zakonom.

Učeničke/učeničke ustanove privatne škole obavezne su primati javne ustanove osnovne škole u skladu sa školskim područjem.

Član 23.

Na osnivanje, rad, statusne promjene i prestanak rada škole primjenjuju se odredbe Zakona o ustanovama ukoliko ovim zakonom nije drugačije određeno.

III. OPĆA AKTA OSNOVNE ŠKOLE

Član 24.

Osnovna opća akta škole su pravila škole koja donosi školski odbor škole uz saglasnost ministra/ministricice.

Pravilima osnovne škole, pored pitanja utvrđenih zakonom, uređuje se:

- naziv, sjedište i pečat škole,
- osnivač škole,
- djelatnost škole,
- unutrašnja organizacija škole,
- odgojno-obrazovni rad u školi,
- prava i dužnosti učenika/učenica, nastavnika/nastavnica i stručnih saradnika/saradnica,
- vođenje pedagoške dokumentacije i evidencije,
- stručni organi škole,
- organi upravljanja, rukovođenja i kontrole poslovanja,
- saradnja i način ostvarivanja saradnje škole sa roditeljima učenika,
- način izbora predstavnika roditelja učenika/učenica u školski odbor škole,
- formiranje i rad vijeća roditelja,
- formiranje i rad vijeća učenika/učenica,
- ostvarivanje javnosti rada škole,
- ostvarivanje prava učenika/učenica koji su stekli zvanje "vrhunski sportista",
- organizacija rada u produženom ili cjelodnevnom boravku u školi,
- sadržaj i oblici društvene, kulturne i sportske aktivnosti škole,
- opći akti koji se donose u školi kao i način njihovog donošenja,
- način napredovanja učenika/učenica i završavanje dva razreda za jednu školsku godinu,
- odgojno-disciplinske mjere koje se mogu izreći učenicima/učenicama, procedura i postupak za utvrđivanje disciplinske odgovornosti učenika/učenica, postupnost izricanja,
- disciplinske mjere koje se mogu izreći zaposlenicima i postupak prema nastavniku/nastavnici koji/koja je udaljen/a iz nastavnog procesa kao i njegov ili njen daljnji radnopravni status,
- druga pitanja utvrđena zakonom.

IV. ODGOJNO-OBRAZOVNI RAD OSNOVNE ŠKOLE

Član 25.

Odgojno-obrazovni rad ostvaruje se na osnovu nastavnog plana i programa za osnovni odgoj i obrazovanje (u daljem tekstu: nastavni plan i program).

Nastavni plan je školski dokument kojim se propisuju odgojno-obrazovna područja odnosno nastavni predmeti koji će se izučavati u osnovnoj školi, redosljed izučavanja tih predmeta po razredima, semestrni i godišnji toni časova za svaki predmet, a u vezi s tim i struktura školske godine.

Nastavni program je školski dokument kojim se propisuje obim, dubina i redosljed nastavnih sadržaja u pojedinom nastavnom predmetu.

Nastavne planove i programe za sve vrste škola donosi Ministarstvo, u skladu sa zajedničkim jezgrom nastavnih planova i programa, kako to propiše Agencija za nastavne planove i programe, i objavljuje ih u "Službenim novinama Kantona Sarajevo".

Ministar/ministrica će osigurati da sadržaji koji promoviraju jednakost polova budu sastavni dio nastavnog plana i programa.

Predmete u okviru fakultativne nastave biraju učenici/učeničke i roditelji ili staratelji učenika/učenica na početku školske godine sa liste koju utvrđuje Ministarstvo i kad se da izjalnjenje o odabranim časovima, fakultativna nastava za datog učenika/učenicu postaje obavezna.

Broj, vrsta i trajanje fakultativne nastave određuje se godišnjim programom rada škole u skladu sa nastavnim planom i programom i resursima kojima škola raspolaže.

Ministarstvo je obavezno da na kraju svake školske godine izvrši analizu potreba za izmjenama i dopunama nastavnog plana i programa.

Član 26.

1 U redovnoj osnovnoj školi realizira se nastavni plan i program za učenike/učeničke normalnog psihičkog razvoja i dodatni programi za nadarene učenike/učeničke, individualni prilagođeni programi za djecu sa posebnim potrebama i nastavni plan i program za odrasle.

2 U odjeljenje redovne osnovne škole može se uključiti i dijete s posebnim potrebama, s kojim se realizira individualni prilagođeni plan i program. ✓

3 Odgojno-obrazovni rad sa djecom sa posebnim potrebama odvija se i u redovnim osnovnim školama na osnovu principa integriranog odgoja i obrazovanja, što znači da svi učenici/učeničke, uključujući i učenike/učeničke sa posebnim potrebama, imaju pravo da budu u redovnim odjeljenjima, s tim što je rad sa djecom sa posebnim potrebama integralni dio odgojno-obrazovnih aktivnosti unutar odjeljenja. ✓

4 Rad sa djecom sa posebnim potrebama može da bude u manjim grupama u školi ili kao pojedinačni rad sa nastavnikom/nastavnicom - defektologom.

5 Odgoj i obrazovanje djece sa posebnim potrebama odvija se u specijalnoj školi ili ustanovi. Mogućnost prelaska učenika iz specijalne u redovnu školu zavisi od pedagoškog, psihološkog, defektološkog, logopedskog i socijalnog statusa učenika/učenice.

6 Procjenu vrši specijalna osnovna škola ili ustanova. ✓

7 Uz obučavanje učenika/učenica i unapređivanje njihovih sposobnosti, da bi se što prije vratili u školu najbližu njihovom mjestu stanovanja, specijalne škole odgovorne su i za obučavanje nastavnika/nastavnica za rad sa djecom sa posebnim potrebama.